

„Mátyás-regényünknek” is vége.

Érdeemes pár szót vesztegetni a király és a bolond közti viszonyra. Úgy tűnik, Mátyás a mesék egyetlen koronás fője, ám ha közelebbről szemügyre vesszük az udvari mókamester megnyilvánulásait, kiderül, a mesék koronázatlan királya ész és jellem dolgában. Passzivitása csak felszínes, mert valójában az ő ötletei és fikája áll a történesek háttérében. „Egy félbolond mit is láthat a világból. . .” jelenti ki a mesemontázs elején. Csak egy egészen „bolond”, a megkerült világhoz hasonló, tekintheti át a valóság szövevényes szálait. Így történhet meg, hogy mire a király keresztül-kasul járja az országot, megkosodik, s méltóvá válik arra a tisztességre, hogy hű szolgája s egyben tanító mestere „bolondnak” titulálja. Szomorú akkordokként visszhangoznak Mátyás emlékeztében a halál kelepcéjébe szorult társ szavai (az uralomra vágyókról szólva): „Nemde féltetél és ragaszkodtál hozzám? No hát, úgy féltik ők is az ő bolondjukat: hogy biztonságban megüljenek az édes hatalomban.”

Most már csak a hit marad (mindezek végén), hogy Hunyadi Mátyásunk hamarosan újabb országjárásra indul, még ha „csak” egy könyv képében is.

CSAPÓ Julianna

SZÍNHÁZI NAPLÓ

SZOMORÚ VASÁRNAS

Nem éppen furfangos dolog slágerszerzőről darabot írni. A sikerhez vezető út ugyanis végtelenül egyszerű. Venni kell néhány dalt, amelyek népszerűek voltak, s kevertül némi élettörténetet kell hozzájuk adni, ami szintén nem lehet különös gond, mivel bárki életében vannak olyan részletek, melyek mesévé fűzve érdeklődést válthatnak ki.

Darabhoz ennél több nemigen kell. Ám hogy az, ami színpadra kerül, több legyen, mint amennyi egy sláger értéke, súlya, ahhoz olyan többletre van szükség, amit eleve sem a dalok, sem az élettörténet nem biztosíthat.

Seress Rezső kétségtelenül alkalmas figura, hogy drámahósként idézzék meg emlékét. Dalai – mindenekelőtt a Szomorú vasárnap, amely világszám lett, de az Engem még nem szeretett senki, a Szeressük egymást, gyerekek vagy az Én úgy szeretek részeg lenni – valóban slágerek voltak, évtizedek múltán is nosztalgiaébresztőek, és életének alakulása – a kottát sem ismerte, tisztességesen zongorázni sem tudott, mégis híres lett, a pesti Kispipa vendéglőből vergődött világhírnévre, csúnya volt, s gyönyörű nő szerelmével dicsekedhetett stb. – szintén rendelkezett olyan epizódokkal, melyek figyelmet ébresztőek. A kettő együtt, dalai és élete, önmagától kínálkozik egy színházi sikerdarabhoz, az emberek mindig voltak szerelmesek, és mindig szenvedtek, illetve mindig izgatta képzeletüket a siker, főleg a kisember sikerének a titka.

Újvidéki Színház – Müller Péter: Szomorú vasárnap. Rendező: Soltis Lajos. Jelmeg: Annamária Mihajlović. Mozgástervező: Karsai János. Zenei szaktanácsadó: Herczenberger Aleksandar. Szereplők: Törköly Levente (Seress Rezső), Bajza Viktória m. v. (Helén), László Sándor (Jani).

Seress Rezső történetét azonban különösen érdekessé teszi, teheti, hogy hideglelős világban élt, amelyhez hasonló talán éppen a mostani pillanat is. Amikor azt éneklő kedtes hangján, miközben két ujjal pötyöggeti a zongorát, hogy „Meghalt a földön az ember szeretet”, meg hogy „Vége a világnak, vége a reménynek”, lehetetlen nem gondolni mindennapjainkra, amikor „oly nehéz embernek lenni”, amikor fokozottan érezzük, hogy „Az ember egy porszem, nem látja senki, / S e porszemnek kell mégis embernek lenni!” Hasonlóképpen könnyen magunkra értjük, ha halljuk, mondjuk, némi alkoholba áztatott lelkünkkel, hogy „Engem még nem szeretett senki / Engem még nem csókoltak szívből igazán”.

Müller Péter, aki darabot írt Seress Rezsőről, tudja, miféle csapdákat kell kikerülnie annak, aki slágerszerzőt választ hőséül, ám szeretné, ha műve nem színpadi sláger, hanem értékes dráma lenne. Alcímében jelzi, hogy „Egy dal és egy élet dokumentumai”-it kapjuk, tehát hiteles történetet, megtörtént s nem kitalált sorsot ismerhetünk meg, de úgy véli, ez nem elegendő, többre, másra is szükség van. Ezért afféle szürreális keretet talál ki, itt-ott jelzéseket hagy, arra utalva, hogy az egész egy álom, chagalli vízió, amelyben nagyon is valós dolgok játszódnak le. Elképzelése szerint, „az élők – ha jól értem: a nézők – elkeverednek a megidézett holtak árnyékaival”, alkalmasint a darab három szereplőjével, Seressel, Helénnével és Jani pincérrrel. Nos, ez a kettősség az előadásban nem funkcionál, de a darabban sem. Ellenáll neki mind a felhasznált matéria, a történet erőteljes dokumentumjellege, mind pedig a megjelenítés, a színpadi forma, az a tény, hogy a színhely egy kávéházat idéz, amely nem „égi kávéház”, hanem nagyon is valós, benne együtt vannak a szereplők és a nézők. Az újvidéki előadás, Soltis Lajos rendezése, egyetlen mozzanattal utal az álom-valóság kettősségére, Seress is, a pincér is, mintha álomból ébredne, kezdi jelenését. Ennyi valóban elég, felesleges lenne annak túlhangsúlyozása, hogy egy álomjáték részesei, szemlélii vagyunk.

Más szóval, a szerző láthatóan keresi annak lehetőségét, hogy a bulvársajtóba kíváncszó sikertörténetet egyéb, értékes elemekkel dúsítsa. De mintha nem jó irányban tájékozódna. Ezért nem igazán jó darab a Szomorú vasárnap. Holott megvan benne az a szikra, amit lánggra kellene lobbantani, s nagyon jó darabot kapnánk.

Jani pincér mondja, kommentálva az egyik elhangzó dalt, hogy „Valamire készült a glóbusz, s ezt nagyon elkapta a kisöreg”. Talán ez a mondat lehetne egy jó, a történeten túlmutató darab szikrája. Ám ez sem a darabban, sem pedig az előadásban nem kap lángot. S még egy mondat van, amely kiindulópontja lehetne egy jobb műnek. Talán Helénke, Seress szerelme kérdezi: „Így megrettenhet egy ember, akinek teljesülnek az álmai?” Ennek kibontása, ábrázolása lehetne egy igazi dráma magja. Ha ezt lát-nánk, s nem a dokumentumra szorított élettörténetet, akkor Seress drámája is igazabb, sőt hitelesebb lenne, hiszen az élet és az irodalom csak hasonlít egymásra, de sohasem azonos. Müller elsősorban életszerű hitelességre törekedett drámái hitelesség helyett.

A szerző útvesztése az előadás készítőit állíthatja nehéz feladatok elé. Mindenekelőtt a főszereplőt, akinek a színen Seressé kell lennie, ahelyett hogy egy szerepet játszana, akit történetesen Seress Rezsőnek hívnak. Egy adott jelmezbe kell bújni, ahelyett hogy ő választaná meg ruháit. Törköly Levente úgy vállalta ezt a színész számára semmiképpen sem előnyös helyzetet, hogy a hitelesség ellenére is éreztük, ha szabadabban mozoghatna a szerepben, teljesebb alakot állítana elé. Végtelenül nagy azonosulási fegyelemmel viszi az előadást a hátán. Partnerként nagyon jó segítőtársa volt László Sándor Jani pincére, aki a szükséges végszavazást is olyan jól csinálta, mint

nagymonológját, amiért megérdemelt nyílt színi tapsot kapott. Helénke alakja ugyan-csak kidolgozatlan, felemás epizód szerep, melynek csak villanásai vannak, s ezeket Bajza Viktória igyekezett színesen, változatosan megoldani. Helénke esete egy másik dráma, amely itt azonban csak jelzéseiben ismerhető fel, így van megírva.

A Szomorú vasárnap régen várt szórakoztató előadás a közönség egy adott, a színház létezése szempontjából fontos rétege számára.

GEROLD László

KÉPZŐMŰVÉSZET

A TERMÉSZET SZÁNDÉKAINAK KITELJESÍTÉSE

A kortárs japán plakát. Modern Művészetek Képtára, Újvidék

Az elmúlt néhány évtizedben a plakátművészet egyrészt a mind fejlettebb technika, másrészt a témaválasztás szempontjából egyre sokrétűbbé vált. A fejlődési folyamatok eredményeként nőtt a műfaj megmérettetésének igénye, a plakátok az utcáról a galériákba vándoroltak, s a művészeti ág új fórumaiként létrejöttek a nemzetközi plakátkiállítások. Az európai s vele együtt a hazai közönségnek is első ízben ezeken nyílt alkalma megismerkednie a japán plakátművészettel, amelynek képviselői azóta is a legnagyobb sikereket könyvelhetik el e seregszemléken. A japán plakát megkerülhetetlen fogalom-má vált éppúgy, ahogy jó száz évvel ezelőtt az európai festészet megújulásában is sorsdöntő szerepet játszottak a Samuel Bing párizsi üzletében felbukkanó japán fametszetek. Akik láthatták az újvidéki Modern Művészetek Képtárában nyitva tartó, a kortárs japán plakátművészetet bemutató vándorkiállítást, alighanem megérezték ezt.

Japánnak a sajátunktól oly sok vonatkozásban eltérő adottságait, történelmét, kultúráját, társadalmi és gazdasági fejlődését, lehetőségeit és korlátait az évtizedekig zavart értetlenséggel bámuló kívülrőlők nagy hányada ma már nagyjából ismeri, ha nem is mindig érti. A japán kultúra és ezen belül a japán művészet azonban alighanem még ma is túl bonyolult a földteke innenső oldaláról szemlélőknek. Hiszen a távol-keleti ország művészete minden modernsége, újítása dacára is évszázadok mérhetetlenül szigorú, a legapróbb mozzanatok is felőlelő szabályaira épül, s ebből adódóan, aki mondjuk, egy japán plakátot szemlélve egy kicsit is többet akar a „jaj, de szép” üres élményénél, annak újra és újra vissza kell nyúlnia a gyökerekhez, a japán sajátosságokhoz, s figyelembe vennie a japán mentalitást, megnyilatkozási formáit és a japán ember világról alkotott elképzeléseit.

Az utóbbinál álljunk meg egy villanásnyi időre. Európai (balkáni?) ember számára még mindig bizarrul hat a távol-keleti emberek világa, pontosabban természeti szemlélete. Míg nálunk manapság óvatosan, szinte bocsánatkérően tiltakozgatnak a környezet módoszeres és kitartó pusztítása miatt, addig a japán embert a maga évszázados kultúrája óvja meg attól, hogy társadalmi akcióprogram keretében ismerkedjen meg a környezetvédelem fogalmával. Hiszen a japán ember a saját létét is a természet egy jelen-